נמי תוך המגל כמילו תני תוך המגל ונשר: **אחר היד.** פי' הר"ב מנדנוד ידו. ר"ל שמה שיפול מחמת נדנוד היד ויפול לתוכי היד הרי הוא תוסס. וכן מחמת נדנוד המגל ויפול לתוכי המגל גם הוא תוסס: **ראש היד.** ל' הר"ב כשידו מלאה ויש שבלים בין רחשי אצבעותיו לפס ידו כלומר במקום שרחשי אצבעותיו מונחים על פס היד. ומין זה תוך היד גם מין זה דמין זה בדרך קלירה: **ראש היד.** כשידו מלאה ויש שבלים בין רחשי אצבעותיו לפס ידו, הנושר מהן וכן הנושר מרחש המגל: **רבי ישמעאל אומר לעניים.** דלמי למוך היד ולמוך המגל: **ורבי עקיבא אומר לבעל הבית.** דמדמי ליה לאחר היד ולאחר המגל. והלכה כרבי עקיבא: יא **חורי הנמלים.** עקיצת נמלים להכניס תנועה בשבתוך הקמה. עד

ציונים
יא חורי הנמלים. תוליין קלד. מיי' שם הל"ט.

שינויי נוסחאות
יא חורי כד"י הדרי.

תוספות אנשי שם
כמ"ש בית מנחם יחזה ומשנה בית רובע (רמ"ז): ד"ה **אחר היד כו' ה"ה אונם כו'.** משמע דמפ' למוך היד קאי למוסיף ומוך המגל לקולר וכ"ה בהלי' נפ' המוך מלוה ר"ת. אבל בירושלמי (המובא בפ' מ"ש כאן) משמע למוך היד ומוך המגל קאי אמחלת מלמעלה. ומפ' הרמב"ד בפי' לאחו"כ דהכא ג"כ טעמא דאחר היד ואחר המגל הוי שלא בשעת הקלירה. דכשנשר מאחוריו ידו שהמגל הגיע להשבלים שאינו מופסק בידו וקלר ופלו לא הוי לקט מדאינו עוסק עתה בקלור השבלים שאינם בידו ולא הוי בשעת הקלירה. וכן כשפל מתוך ידו רק שהשבולת שפל בקלירה בגד המגל ולא בהדוחו לא הוי ג"כ בשעת קלירה דקלירה לא הוי אלא כשקולר בהדוחו ע"ש. ומהר"מ בפי' משמע לכאורה דמפ' ריש פאה או וסיפא בדוקא וע' במ"ש. אבל בהבורו כתב לסיפא נמי בלא או ולכאורה כדי שלא תקשי דיוקא דריש מסיפא ל"ל דהר"מ בהבורו מפ' ג"כ כהר"ב וספר המנוך וע"ש בדרב"ז. ול"ע.

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, לְבַעַל הַבַּיִת[מה]**: יא חוֹרֵי הַנְּמָלִים**[מו] **שֶׁבְּתוֹךְ הַקָּמָה**[מז]**, הֲרֵי הֵן**

פירוש המשניות להרמב"ם

והלכה כר"ע. יא **חורי הנמלים.** הם חורי הנמלים שהם עושין בארץ לאגור שם הזרע כשיהיו בקמה הם בחזקת בעה"ב כי אין לעניים בקמה כלום וכשימצאו מאחרי הקוצרים שהרי יש שם זכות לעניים במה שנפל אמר שהזרע העליון והוא הלבן לעניים ולפי שנא' שהם מן הזרע החדש והזרע התחתון והוא השחור לבעה"ב לפי שנאמר שהוא קדמון ומזרע השנה שעברה הוא ור"מ אומר כי אפשר להיות השחור ההוא מזה החדש כי אי אפשר שלא יהיה בזרע טוב ורע ואחרי שהדבר ספק נאמר **ספק לקט לקט** והלכה כר"מ.

מלאכת שלמה

דקתני מחוסרי היד או מחוסרי המגל לגבעה"ב. וע"כ כי היכי דלא תקשי ל"ל לרישא וסיפא מין פירוסא שוה. ובירושל' רב כהנא ורב תחליפא חד פי' לרישא לאו דוקא מי שאין לו מקני אלא כדי שתהיה השבלת הנושרת לעניים תרתי לטיבותא בעי שתהיה בתוך ידו ובתוך המגל וסיפא מקני או מי שיש לו מקני אלא שתהיה בתוך ידו או בתוך המגל או היפוך זה בתוך היד הוא לגבעה"ב. ומה אמר מיפא דרישא או מי שאין לו מקני דמדמי לטיבותא הוא לעניים וסיפא מצריך תרתי לריעותא כדי שתהיה לגבעה"ב: **ראש היד וראש המגל.** שהיו שבלים נוגעים ברחשי האצבעות ומתכן: ר' שמעאל אומר לעניים. דס"ל דקליר קיינן ביה ודמי לתוך היד. וזהו לפי' התחד. ולפי' התחר או או קאמר ושיינו שידו מלאה ויש שבלים בין רחשי אצבעותיו לפס ידו הנושר מפס או הנושר מרחש המגל בתדא מנייהו ר"י שבר לעניים ור"ע שבר לבעל הבית. הרמ"ם ז"ל: יא **חורי הנמלים וכו'.** ה"ר יהוסף ז"ל הגיה מורכי בשני ריש"ן והרי"ם ברחשוה בשבע. וכן הגיה בתמני' פ"פ בתרע למעשרות. ומאי דקשה תמתני' מהתיא דגר שנתגייר

תפארת ישראל

י כ י ן **ב ו ע ז**

נשר מתחת קליר: **מב.** או תוך וכו': **מג.** דנשר תוך עקימות המגל והיד. כנשר ע"י קלירה דמי: **מד.** מכח תנועת היד והמגל: **מה.** ר"ל דר"י מפקפק ליה מי מתשיב קליר וספק לקט לקט כסוף פרקן. לגלא דק"ל ג"כ מחלוקת ותא"כ תסס הלכה כתסס. והרי קי"ל הלכה כר"ע מחבירו (עירובין מ"ז ב) וברמב"ם (מתנות עניים פ"ד) לא הניח בזה הלכה כמאן דס בפירוש כאן כ' דהלכה כרע"ק וק"ל דלרע"ק כל שלא נמצא תוך המגל מחמת כאילו וודאי שלא מחמת קליר נשר [**אב**"י כותח ע"ר זקוק"ל דכיון דהרמב"ם בחיבורו שם רפ"ד כתב מחיהו לקט זה הנופל מתוך המגל בשעת קלירה הרי ממילא משמע מזה דכל שאינו תוך דהיינו לאחר או ברחש המגל אינו לקט. וכיון דאפי"ה כ' הרמב"ם להדיא בסוף הנופל מאחר המגל אינו לקט. ת"כ כ"ם דהיה לו להזכיר ג"כ הדין דברחש המגל): **מו.** שנמצא תבואה בחוריהן: **מז.** להר"ם מייתי שלא התחיל לקלור עדיין. ולרש"י (תוליו קל"ד ע') אפילו התחילו לקלור. רק שהחורין במקום שעדיין קמה (ג):

שלאחר הקוצרים. הלקט מועט הוא. ולמה צריך שהם הוכחה לירוקים ולא בשלמו מחוסרי ידו נחתך

משנה ראשונה

היד ותוך המגל אלא כל שעוסק בשבלים הנקצרים שעת קלירה מיקרי. ואפשר דשעת קלירה דוקא והיכי דמוך היד ותוך המגל נמי עם קלירתו נפלו וכ"ג מדברי הרמב"ם בחבורו: **אחר היד ואחר המגל.** פי' הר"ב מנדנוד ידו. ומשמע דמשום תוסס הוא ולכך הינו לקט וכמ"ש מוי"ט ולפ יתכן דמאי מיריה אחר היד אפילו מתוך היד ונתסס הינו לקט כמו הכהו קוץ. וגראה דשפיר אלא לעולם דאפי' בתוך היד ותוך המגל הוא דרך קלירה שדרך הקוצרים לחוש מלא כפו היינו בפס ידו. וכן במגל קוצר בשעת המגל כדרך הקוצרים. והכא בחלשו השבלים ונתחזו בתחתי היד ומשם נפלו וכן אחר המגל מה שבולט מאחוריו ידו נחתך

נאותו חלק השבלים והוא לא רחה ולא נתכוון ואין זו דרך קלירה. והיינו דפליגי בדשפיר היד ולאפוקי דוקא המגל דמר סבר להוי דרך קלירה כיון שרחה בקלירתו ומ"ש שאין דרך לקלור ברחש המגל: **שבתוך הקמה.** פי' הר"ב עד שלא התחילו לקלור וכן בשמוך לאחר הקוצרים פי' אחר שהתחילו לקלור וכ"כ הר"ם משמע דלאחר שהתחילו אפילו החוריים הם בחלק הקמה שלא נקלר עדיין הוי לעניים. אבל רש"י פי' בחוליו דף קל"ד שבתוך הקמה לפני הקוצרים שעדיין לא הגיעו הקוצרים לשם ע"כ משמע דאפי' במקום החוריים הם הם במקום שלא נקלר עדיין הוא לגבעה"ב אע"פ שהתחילו לקלור בחותה שדה וכן נראה מדברי

שלא התמילו לקטור: **של בעל הבית.** שמין לעניים נקמה כלום: **שלאחר הקוצרים.** לאחר שהתמילו לקטור מיישין שמא הניחו שם הגמלים מן הלקט, הלכך המטיס העליונים שבחורים או שבניס העליונים, לעניים, דיש שם מן הלקט. אבל תטיס התחתונים, לבעל הבית, דמן הקמה היו. ואלו הן העליונים, כל שהן לבניס. ואלו הן התחתונים, הירוקים שנוטיס להשחיר ויכירס שהם ישנים: **רבי מאיר אומר הכל לעניים.** שמי שפשר לגורן בלא ירקון ושמא אלו הירוקים מן התבואה שהשו שקלטו עכשיו שיש בה חלק לעניים: **שספק לקט לקט.** לכתיב (שם) לעני ולגר תעזוב, הנח לפניהם משלך. והלכה כרבי מאיר:

שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. שֶׁלְּאַחַר הַקּוֹצְרִיםמח, **הָעֲלִיּוֹנִים**מט **לָעֲנִיִּים, וְהַתַּחְתּוֹנִים**נ **שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת.** °**רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, הַכֹּל לָעֲנִיִּים, שֶׁפֶּשֶׁר לֶקֶט, לֶקֶט**נא:

מחר היד: יא **שלאחר הקוצרים.** לפון הר"ב מייתיין שמא הניחו שם הגמלים מן הלקט [וכו']. שספק לקט לקט ת"ק נמי סבירא ליה. ולא פליג אדרבי מאיר אלא בתחתונים משום דסבירא ליה דתחתונים ודאי משל קמה כנסום. וכעין שפירשו התוס' בחולין פרק הזרוע דף קלד ממתניתין דהכא. ועיין לקמן. ומ"ש הר"ב ואלו הן [התחתונים] הירוקים וכו' ויכירס שהם ישנים. קשה קלת מאי ייתון שיך דין קמה לקניר. ולכך נראה נעיני דדברי הר"ב מורכבים מפירוש הר"ש ופירוש הרמב"ם. שמה שכתב הר"ב שנוטים להשחיר הם דברי הרמב"ם שכתב והזרע התחתון והוא השחור וכו'. ומה שכתב דמן הקמה היה. הוא מהר"ש. אבל נראה לי דמ"ש הר"ש ירוקים [והוא מהירושלמי] פירושו ככרתי כמו שהם הגרעינים כשעדיין לא נגמרו כל צרכן ולא נתבשלו כדי לקלור וז"ש הר"ש כשהתבואה יבישה ומתלבנת קורים אותה ע"כ. משמע דירוקים היינו קודם שמתלבנים והיינו ככרתי וכדפרישית. ולהרמב"ם שפירש שחור הרי כתב שגמר שהוא קדמון ומזרע השנה שעברה ע"כ. ולשה לומר שהיה מותר לכל אדם כדתנן בפ"ח משילנו הגמוטות ות"כ הר"ב שכתב שחור לא הוה ליה לכתוב מן הקמה אלא משנה שעברה או לא הוה ליה לכתוב שחור אלא ככרתי וכדפרישית: **שספק לקט לקט.** כתב הר"ב לכתיב לעני וגו'. מ"מ הוצרך לפרש שאי אפשר לגורן [והוא מהירושלמי] דאם לא כן מאי שפיקא מיכא והיינו נמי טעמא דת"ק דלעיל °דאע"ג דסבירא ליה נמי שספק לקט לקט. מכל מקום סבירא ליה דתחתונים של בעל הבית משום דליכא שפיקא בהו קמיה ת"ק. ומה שכתב הר"ב והלכה כר"מ כתב בעל כ"מ בפ"ד ממ"ע שכן משמע בירושלמי ובש"ס דידן [בחולין] פרק הזרוע [והא דדרשינן ממעזוב הגח לפניהם משלך ובריש פרקין דרשינן הגח לפניהם והם יבוזו ול"ל דאי להך לחודא אתא ה"ל לכתוב עזוב וכתיב תעזוב משמע אתה משלך עזוב ואי להך לחודא לכתוב אתן אבל יבוזו כדלעיל נמי]:

מלאכת שלמה

במתניתין: **בפני ר"ע ז"ל.** לכתיב לעני ולגר תעזוב הגח לפניהם וכו'. כתב הח' הר"ר קולימלן מוהגן ז"ל שפני הרמב"ד ז"ל נתו"כ דמפיק לי' מדכתיב תעזוב תעזוב יתירא ג' בפ' קדושים וא' בפ' אמור ע"כ:

תפארת ישראל

מח. לר"ש ר"ל שכבר התמילו לקטור אף שהתורין במקום שעדיין קמה. ולרע"י שהתורין במקום הנקלר כבר. ויש לומר שמא מלקט הוא (ועי' מעשרות פ"ה מ"ז): **מט.** דוקא כשהן לבניס. כתבואה שנגמרה כל צרכה: **נ.** ר"ל כשהן ירוקים דומיא דמשל קמה כשעדיין היתה ירוקה קרקמה גמלים והבישוה: **נא.** נ"ל דר"מ לטעמיה דחייש למעוט שבלים שלא נתבשלו עדיין בשעת קליר ושמא הן היו לקט ומהן הניחו. וע"ל דדוקא בלקט פליגי. מדספקן מי אית לעניים גבייה, דשמא לא נשר. משא"כ בש' פאה כ"ע מודו דחייב. מדהו"ל מיוב וודאי ופטור ס'. לא גרע מס' גזל ג' ממשמ (פט"ו דיבמות מ"ז) וה"ה הלא כלאים שמיט יע"ש. וקיי"ל כר"מ (רמב"ס פ"ד ממתנות עניים ה"ט). משום דקמה בחזקת חיוב קיימת (בחולין קל"ד ב'). ועי' לקמן (פ"ז מ"ד):

משנה ראשונה

ברמב"ס בחבורו פ"ד ממ"ע דין ט': **שספק לקט לקט.** וכ"ה בשכחה ובפאה ספקן לעניים כדאמרינן התם בחולין. ומ"ש הר"ב כתבי לעני ולגר תעזוב כ"ה בירושלמי וכגמ' דידן בחולין ילף מדכתיב עני ורש הלדיקו. ג"י מודל לא תהדר בריבו אבל הדרהו במתנותיו ואי לאו קרא ס"א מסברא הוי לבעה"ב שהמע"ה. ג"י דרוב התבואה של בעה"ב וכל דפרים מרובה פרים. והיינו דדרים מקלת הגח לפניהם משלך. כלומר שמאד הדין הוא שלך שאין העני יכול להוציא מספק. ואע"ג דבריש דמאי אמרי' דמאי פטור ממעשר עני דאמרינן המע"ה. שאני התם דרוב ע"ה מעשרין הן וכיון דרובן מעשרין הוי בחזקת מתוקן ואין כאן ספק אלא ודאי הוא של בעה"ב ובהא לא אמר רחמנא הגח להם משלך והיינו דאמר התם בגמ' קמה בחזקת חיובא קיימא. שמתחלתה עומדת לחיוב ממנה עניים ויש להם זכות בשדה ואותו הזכות אמרה תורה ליתן להם אע"פ שאלך הדין הוא זוכה אבל מעשר עני כשלקחן זה מע"ה לא היה בו לעניים זכות כלל דבחזקת מתוקן הוא. וע"ל דמסוגיא זו רמיה דס"ל לא נחלדו ע"ה על מעשר עני ולדרכה רובן מעשרין כשיטת ירושלמי וכדמפרש בריש מס' דמאי ולא כדמפרש שם בפ"ד מ"ג. ותוי"ט שם בקקה דבבבלי משמע דמחלדו לחכמים דר"ג. ולמאי דפי' ניחא דסוגיא זו מסייעא לירושלמי. ומשמע מהכא דקמה בחזקת חיובא קיימא לעניין לקט וכאה כמו לפאה ולא אמרי' אמת לא היה כאן שכאה בשדה זו מעולם או לא נאר כלל בשעת הקליר ואין כאן לקט דרובן ג"ע בלא לקט וכאמה. ומיהו י"ל דספק לקט לקט דוקא כשידוע שהיה בשדה זו לקט וכן שכאה וכבה"ג אמרינן ספק לעניים אבל אמתא לא וכ"מ ר"פ דלקמן:

תוספות חדשים

יא [תוי"ט ד"ה] **שספק לקט כו' פרק הזרוע עב"ק.** והמעיין ומדקדק שם לא מוכח מידי ול"ל מדאמר לקמן פ"ז מ"ד כר"מ ע"ש ולפירוש המוס' שם ג"ז יש לתמוה (ממהורש"ח זצ"ל).

תוס' רעק"א

יא [אות מד] **רמ"א הכל לעניים.** במרדכי חולין הקשה דניזיל בתר רובא ונימא דכל דפריש מרובא פריש שהוא מהקמה של בעה"ב והא ברובא דאיתא קמן ר"מ מודה. ותירץ רבינו ברוך דה"ט דגלי קרא עני ורש הצדיקו צדק משלך ותן לו ומה שתירץ שם עוד כבר תמהו בזה המל"מ פ"א הי"ד מהלכות טומאת משכב ומושב. ובטורי אבן בר"ה באבני מלואים בדף י"ד ד"ה ונהג ב' עשורים ע"ש. [אות מה] בתוס' יו"ט ד"ה **שספק לקט לקט. דאע"ג דס"ל נמי שספק לקט לקט.** וכ"כ התוס' חולין דף קל"ד דפרכת הש"ס על מתני' דשם דגר שנתגייר אם ספק פטור ממתני' דהכא. דגם מדרבנן פריך דס"ל ג"כ דספק לקט לקט אלא ס"ל דהתחתונים כיון דנוטין להשחיר בודאי מישן הוא ע"ש. ודלא כפירש"י שם דהפרכא בדרך סתם מתני' ר"מ. ולשטת רש"י קשה דאמאי פרכינן בדרך סתם מתני' ר"מ ולא פרכינן יותר סתמא אסתמא דמתניתין דפאה (פ"ז מ"ד) אם ספק לעניים. ונראה בפשוטו בכוונת תוס' הנ"ל דמפשט פשיטא להו כן דרבנן ס"ל ג"כ ספק לקט לקט מדס"ל העליונים לעניים והא פשיטא דעליונים אפשר דמן הקמה הביאו מחדש. ולרש"י הנ"ל באמת קשה טובא למה עליונים לעניים. והנה דברי הכ"מ שהביא התי"ט בדבור זה בטעמא דהרמב"ם דפסק כר"מ דהכי משמע מסוגיא דפ' הזרוע. בהכרח צ"ל דהרמב"ם לא יסבור כהתוס' וגם פרש"י דחיקא ליה דהפרכא יהיה מסתם מתני' ר"מ אע"כ דהלכה כר"מ ופרכינן מכח ההלכה. ובאמת אם ננקוט דלא כהתוס' הנ"ל להכ"מ לומר ביותר דטעמא דפסק כר"מ משום דהוי מחלוקת ואח"כ סתם מכח סתמא דפרק ז' מ"ד. ומכל מקום סידור דברי התוי"ט צ"ע דבתחילה נקט בפשיטות גמור דגם רבנן ס"ל ספק לקט לקט אלא דס"ל דהתחתונים הם ודאי מהקמה ולא נקט כלל פי' אחר לרבנן. ותיכף ומיד הביא לדברי הכ"מ בראיה מפרק הזרוע דזהו רק אם נימא דרבנן ור"מ פליג בדין ספק לקט.

תוספות אנשי שם

יא במשנה **שספק לקט לקט.** ע' מל"מ פ"ד מהל' מ"ע שהארין חמלי לא נימא כל דפריש מרובא פריש. וע"ל ע"פ המבואר בפ"מ ב"מ ו': בשם הרמ"ם גבי עשירי ודאי ולא ספק דל"ת כל דפריש כו' דמ"מ לא נפיק מכלל עשירי ספק דממעטא קרא להדיא. והכלי"ו בי"ד סי' ק"י מביא דברי הפ"מ הנ"ל. ת"כ ה"ל להסורה דבאה בפירוש לעני ולגר תעזוב לרבויי ס' לקט וס"ם (הרמ"ז אשכנזי אבד"ק לובלין): תוי"ט ד"ה **שספק לקט לקט כו' והא דדרשינן וכו'.** והרמ"ז כ' דא"ל זה דשקולים הם ויבואו שניהם. ר"ל דמשמעות עזיבה משמע מפשטיה שיעזוב משלו אף מה שיש בו לד זכות כמו ויעזבו את מלחיהם במלכים ב' ז' וכן רבים במקרא. דאל"כ אלא לומר הגח לפניהם וכו' הול"ל מניח כמו והניחו לפני מזבח ה'. ובזו"ע כ' דאה"נ דלא הול"ל דרשינן מהך קרא דתרי מעזוב כתיבי חד בקדושים וחד בתמור כו'. וליתא דבתו"כ מפורש דדרים תרוייהו מתעזוב דקדושים (ש"ל).

הלכתא גבירתא כללא דפרק ד׳

משנה א העניים יבוזו הפאה ממחובר וכל דאלים גבר. ורק כשיסכימו כולן לחלק בשוה רשאי. אבל כשהפאה באילנות גבוהים שיש לחוש שכשיתגברו זע״ז לבוז. עי״ז יפלו ויסתכנו. אז ילקוט הבעה״ב בעצמו הפאה. ומדבאה לידו. לא יזרוק הפאה לפניהן שיבוזוהו. רק יחלק להן שוה בשוה. ורק כשיסכימו כולן לבוז רשאים. חוץ מחליקי אילן גבוה מאד שיש לבעה״ב טורח רב להוריד משם. וגם אין לחוש שכשיבוזו לעלות לשם יסתכנו. דאין כל כך הרבה שיתערבו לפסג לשם. להכי אין הבעה״ב צריך להוריד משם. רק כל הרוצה מהעניים יעלה לשם ויולקוט:

משנה ב באילנות גבוהים הנ״ל שהבעה״ב צריך ללקט אפי׳ כולן מסכימין לבוז חוץ מא׳ יכול לעכב:

משנה ג נטל העני הפאה שלקט והניחו על הפאה שלא לקט עדיין כדי להעלימו מעניים אחרים. ונתכוון לזכות בה לעצמו. קנסוהו שגם הפאה שהניח עליו כל הקודם בה זכה. ואם הניח טליתו עליה כל מי שירצה יסלק הטלית ויקח לעצמו הפאה שתחתיו. ואפילו בשכחה. דמדאין ברור כל כך שישנו שם אין העניים מחפשין אחריו כל כך כלפאה. אפ״ה דינו כנ״ל בפאה:

משנה ד אין עוקרין ולא קוצרין פאה בכלי מתכות כדי שלא יסתכנו בהם בחטפם זמ״ז הפאה:

משנה ה אין העניים רשאין לכנוס להשדה ליטול פאה כשאין הבעה״ב או שלוחו שם ויש בזה כמה טעמים. ולפיכך צריך בעה״ב או שלוחו להתראות בג׳ עתות ביום בשעת הקציר. דהיינו בשחר מפני המניקות. ובחצות מפני הילדים הקטנים. ולפנות ערב מפני הזקנים. ולהכי ראוי לחלק השדה שיקצרו בכל יום לג׳ חלקים. כדי שלא יקחו העניים בכל א׳ מג׳ חלקי היום רק חלק שלישי ממה שיקצרו הקוצרים היום. וגם בכל חלק לא יקחו העניים הפאה עד אחר שקצרו הפועלים כל הערוגה עד קצה הפאה:

משנה ו עובד כוכבים שקצר שדהו ואח״כ נתגייר פטור מלקט שכחה ופאה:

משנה ז הקדיש קמה ופדה קמה. או הקדיש עומרים ופדה עומרים. חייב בכולן. אבל הקדיש קמה ופדה עומרים פטור מכולן. דהרי קצר גזבר:

משנה ח וכן בהקדיש פירותיו ופדאן עד שלא הגיעו לעונת המעשרות (כפ״א דמעשרות מ״ב). או שהקדישן לאחר שבאו לעונת מעשר ופדאן. חייב במעשרות. ורק בהקדישן עד שלא הגיעו לעונת המעשרות. והגיעו ביד גזבר לעונה זו ואח״כ פדאן. פטור ממעשרות:

משנה ט עשיר שליקט לעני לקט שכחה ופאה אפילו משדה שאינו שלו. יתננה לעני שימצאו ראשון. מדצריך ב׳ מגות. אבל בלקט עני לעני זכה לו מדא״צ רק מגו א׳. ואע״ג דאסור לסייע לעני א׳ יותר מלחבירו היינו רק לכתחילה: אין קנין לעובד כוכבים בשדה בא״י להפקיע ממעשרות. ורק בהפקיר עובד כוכבים קמתו שבא״י פטור ממעשרות. והיינו רק בהפקיר קמה ונקצרה בהפקר ע״מ שלא לזכות בה:

משנה י לקט הוא הנושר בשעת קצירה ושייך לעניים. ודוקא בנשר מעצמו ולא מחמת אונס. כגון ע״י שהוכה הקוצר בקוץ. או שנשר ע״י הרעדת המגל כשקצר. וכ״כ כל שלא נשר תוך עקימות המגל. וודאי לא מחמת קצירה נשר. רק מהרעדה. והרי הוא של בעה״ב:

משנה יא תבואה שנמצא תוך חורי נמלים. אם החורים תוך הקמה של הבע״ה הן. דאין מחזיקין איסור ממקום למקום. לומר שממקום הקציר הביאום. ואם החורים לאחר הקוצרים. אפילו אם הגרעינים יבשים. אין בזה הוכחה לומר מאשתקד הביאוהו. דספק לקט לקט.

תוספות יום טוב

פאה פרק ה

ר׳ עובדיה מברטנורא

ציונים

פ״ה א **גדיש**. שקליס ג. מיי׳ פ״ד מהל׳ מ״ע הל״ו ז׳. **הרוח שפזרה**. ב״מ קה. מיי׳ שם הל״ט.

שינויי נוסחאות

פ״ה א **הנוגע** ירושלמי הנוגעות וכ״ה בד״ס. **הרי הוא** בד״ס הרי הן.

תום׳ רעק״א

פ״ה א [אות מן] בר״ב ד״ה **כל הנוגעות. ואפילו הגדיש חטים**. איתא בירו׳ אפילו שוגג ואפילו גדשו אחרים חוץ מדעתו ואפילו קרא לעניים ולא באו:

תוספות אנשי שם

פ״ה א במשנה **גדיש**. כ׳ השרשים שרש גדם התנופה אחר שנקלפה כשהיא צפורה בגרן נקראת גדיש. וכ״כ קורס העשומה עמרים ולפ״ז מ״ש הר״ב והגדיש את העמרים אינו מדויק שאם כבר היו עמרים מאי קנסא איכא שהרי לא יפול מן הכריכות ואם גדיש הוא מלשון מדה גדושה (רמ״ז). בר״ב ד״ה **כל הנוגעות כו׳ דקנסוהו כו׳**. וכירושלמי אפילו שוגג כו׳ ועטעמא ר״ל כמ״ש בגמ׳ פ׳ כירה משרבו המזידים ואמרו שוגגים אנחנו גזרו על הכל. וה״ט שלא גזרו גבי הרוח שפזר כו׳ משום שאין הרוח מידו (לח״מ). תוי״ט ד״ה **ה״ה של עניים כו׳ דהפקר ב״ד כו׳**. כתב הרמ״ז היינו דוקא בזמן על שאינו מינו אבל בזמן על מינו כגון הא דל״ל להפקר ב״ד אלא משום טעם דספק לקט לקט. ואיני מבין דכיון דאי משטעם דספק לקט אין בכלל אלא כדי התאמד המפורש בספיפא וכל השאר אינו בכלל ספק ולכך נראים לטעמא דהפקר ב״ד אף בזמן על מינו לכל הנוגע בארץ אף מה שיותר מן התאמד שאין בו ספק (ש״ל). במשנה **שפזרה את העמרים**. פי׳ ותמיד מגדן (רמ״ז):

פ״ה א **כל הנוגע בארץ**. ממוכר אל מה שיהיה שם מן הלקט. לשון הרמב״ם: הרי הוא של עניים. כתב הר״ב דקנסוהו רבנן וכו׳ ולכך אין לומדין כמו בספיפא ומפרש בירוש׳ להפקר ב״ד שהגדים על גב הלקט, ואפילו הגדים מטיס על גבי לקט של שעורים, הוי כל הנוגע מן המטיס בארץ לעניים: הרוח שפזרה את העמרים. על גבי הלקט:

פרק ה **א גָּדִישׁ שֶׁלֹּא לִקֵּט תַּחְתָּיו, כָּל הַנּוֹגֵעַ בָּאָרֶץ, הֲרֵי הוּא שֶׁל עֲנִיִּים. הָרוּחַ שֶׁפִּזְּרָה**

פ״ה א **גדיש שלא לוקט תחתיו**. מי שמקף והגדים את העומרים למקום אחד נמוך הסדה שעדיין לא לקטו סס העניים את הלקט: **כל הנוגעות בארץ לעניים. דקנסוהו רבנן לפי**

פירוש המשניות להרמב״ם

פ״ה א **גדיש שלא לוקט תחתיו**. הוא שיקבץ ערימות חטים על מקום שלא נלקט ממנו לקט של עניים אבל קבצוהו והושם על הלקט וקנסו קנס שיתן מן הערימה ההיא כל הנוגע ממנו בפני הארץ (מחובר) [מוסף] אל מה שיהיה שם

מלאכת שלמה

פ״ה א **כל הנוגעות בארץ כו׳**. הא דלא אמר הכא כמו בפיפא מפ׳ בירושלמי דקנסו רבנן משום שהגדים על הלקט כמו שפי׳ ר״ע ז״ל ואפי׳ גדשו אחרים שלא מדעתו ואפי׳ קרא לעניים ולא באו לכן קנסוהו ליתן לעניים כל הנוגעות בארץ ופטורוהו ממעשר ובירושל׳ מוקי לה רים לקיש כב״ש דאמרי הפקר לעניים הפקר ור׳ יוחנן מוקי לה כב״ה ופטור ממעשר משום דהפקר ב״ד היה הפקר וליף לה מקרא דכתיב בעזרא וכל אשר לא יבא לשלשת הימים כעצת השרים וזקניים יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה והא דפטור ממעשרות מהא דתניא אין מעבירין את השנה לא בשביעית ולא במוצאי שביעית ואם עברוה מעוברת אלמא מע״פ שהוסיף חדש ג׳ שלא כדין כל מעשיהן קיימין ופטור ממעשר כל זמן חדש שהוסיפו על שנת השביעית

י כ י ן — תפארת ישראל — ב ו ע ז

פ״ה **א.** שהגדים השלים ע״ג הלקט: **ב.** אפילו הגדים מטין ע״ג שעורים לקנסוהו רבנן. ופטור ג״כ ממעשר. להפקר ניתן אין היה הפקר אף שלא הופקר רק לעניים(א):

פ״ה (א) כ״כ מי״ט וכ׳ עלה רבינו הגאון מוה׳ עקיבא איגר״ש (תוס׳ מ״ז) ואף דב״ד הפקירו רק לעניים כו׳ מדב״ד הפקירו היה מתקיים ההפקר לעניים כו׳ עכלה״ט. נלפע״ד דל״ל אלא ג׳ למען הפקר עד שיופקר לעניים ועשירים. עכ״פ ב״ד היה להם כח גם ע״ז. שיהיה כהפקר אפי׳ לא הופקר לכולהו כיצמות (דפ״ט ב׳):

משנה ראשונה

פ״ה א **שלא לוקט תחתיו**. פי׳ הר״ב שעדיין לא לקטו העניים שם את הלקט ע״כ אבל כבר קנסוהו העניים. כ״כ הרמב״ם בפיפוהו וכן במיכורו כתב בפ״ו לקט שנפלו למרן ולא לקטוהו עניים וכתב בעה״ב והגדים כו׳. משמע שידוע ודאי שהיה שם לקט אבל בשתם לא קנסוהו ליה אלא מומדין כמה לקט הוא לפוי כמו בפיפא. והא דתני קיפה הכוח שפזרה כו׳ ולא מפליג בהגדים גופיה שאם לא היה לקט ידוע אומדין לכולה גידוע חייבי. ואפשר כאלא היה לקט ידוע פטור לגמרי דלא שייך ספק לקט אלא כשידוע שהיה כאן זכות לעניים ומספקא לן שמא כולו אבל עניים חייב ליתן כולו לעניים אבל הכא אין כאן זכות ודאי לעניים בתחלה.

כדי נפילה. כדי שיעור שרגיל ליפול בשעת קצירה שהם מרובעה קצין לכור זרע והכור הוא שלשים סלין, ומשום דאמר תנא קמא מומדים כמה לקט רמוי לעשות, קא משמע לן רבן שמעון בן גמליאל מין הדבר לריך מומד שכבר קצוב ועומד כדי נפילה, כשלשים סלין של זרע רגיל ליפול ממנו בשעת קצירה מרובעה קצין וכך ימן לעניים: **ב שבולת שבקציר.** שייר בקצירתו שבולת אחת שלא קלר ורחם אותה שבולת מגיע לקמה, אם אותה שבולת נקלרת עם הקמה הרי היא של בעל הבית שהקמה מצילתה ללא קריון הא לא תשוב לקחתו (דברים כד) שמרובה לקולרה. כך מלמדי בפירוש שמזכור בפרק ללקמן משנה ד'): **חרי היא של בעל הבית.** פירש הר"ב

אֶת הָעֲמָרִיםג, **אוֹמְדִים אוֹתָהּ כַּמָּה לֶקֶט הִיא רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת, וְנוֹתֵן לָעֲנִיִּים**ד. **רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, נוֹתֵן לָעֲנִיִּים בִּכְדֵי נְפִילָה**ה: **ב שִׁבֹּלֶת שֶׁבַּקָּצִיר וְרֹאשָׁהּ מַגִּיעַ לַקֶּמָה, אִם נִקְצֶרֶת עִם הַקֶּמָה**ז, **הֲרֵי הִיא** ◦**שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. וְאִם לָאו, שִׁכְחָה הִיא, וְאֵין לָהּ אֶלָּא מַה שֶּׁנִּתְעָרְבָה בַּגָּדִישׁ,**

הפקר ולהכי ◦פטורים מן המעשרות: **ונותן לעניים.** במורת [לקט] ופטור מן המעשרות שמן הספק נומנים לעניים וספק לקט לקט לכולי עלמא כדפי' בסוף פרק דלעיל: **בכדי נפילה.** פירש הר"ב כדי שיעור שרגיל ליפול בשעת קצירה וכו'. ומין כדי נפילה להכא כההוא דמשנה ה' פרק ט' דבבא מליעא דהתם כדי שיעור שזורעים בה. והרמב"ם פירש הכא נמי שיעור מה שמזרע בה בשעת הזריעה. ומהאי טעמא נמי לא פסק כרבן שמעון ב"ג אבל בהדיא אימא בגמרא דב"מ [קה:] כפי' הר"ב ולא הרמב"ם בחבורו חזר בו ופסק כרשב"ג: **ב [אם] נקצרת עם הקמה.** שיכול לקמון השבולת עם הקמה כשרוצה לקולרה. כך מלמדי בפירוש שמזכור בפרק ללקמן משנה ד']: **חרי היא של בעל הבית.** פירש הר"ב

פירוש המשניות להרמב"ם

מן הלקט. ופירוש **אומדין** הוא השיעור על דרך קירוב. פירוש נפילה שיעור מה שזרע בה בשעת הזריעה ואין הלכה כר' שמעון בן גמליאל. **ב שבולת שבקציר.** (פי') כשיקצור השבלים אפשר שתשאר שבולת אחת בארץ נמלטה מן המגל ונקצר כל מה שסביב ואמר שאם הגיע לקמה [ה]עומדת יהיה דינה כדין הקמה והוא של בעה"ב ואם לא יגיע ראשה לקמה [ה]עומדת היא כמו לקט ויקחוה העניים. ומה שאמר **מעשר שבולת אחת.** כבר בארנוהו והוא שיקח שתי שבלים מן הגדיש ההוא ויקח אחת מהן ויאמר אם תהיה זאת שבולת לקט טוב ואם אינה שבולת הלקט יהיו המעשרות המחוייבות לה בזאת השבולת האחרת ויתן הראשונה לעני והשניה לכהן וא"ר אליעזר כי העני לא זכה בשבולת ההיא עד יקח תמורתה אחרת אלא א"כ נתן לו הזרע כולו ע"מ שיחזירהו לו וזה הדין נוהג אצלינו מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה ותהיה אז אותה השבולת שהיא לקט באה ליד העני ואז יוכל שיקח אחרת על הענין הנקדם ואין הלכה כר"א.

מלאכת שלמה

הרמ"ם ז"ל. **כדי נפילה.** רלימי שה"ר יהוסף ז"ל הגיה כאן וגם בפרק המקבל סימן ה' ניפלה ביו"ד אחר הנו"ן. **ב שבלת שבקציר וכו'.** כתב הרש"ם ז"ל דמשמע מהרמב"ם ז"ל דלענין לקט מיתניין הלי בזמן שבלת שבקציר שהרי הניחה שם בפ"ד שנשומו פרק כתב כל דיני לקט וכפ"ה כתב כל דיני שכחה ולדעתו אפי' הניחה בראון נמי ועוד שהוא ז"ל כתב וכו' עד ו"ל לפרש שהניחו לרב לפרש כן משום דהני מתני' מחזהו לקט ואילך בלקט מיירו ומתני' דשבלת שבמרבה בגדים דבמרה בשבלת של לקט מיירי. ודיינן דשכחה לא מפרש להו מתני' אלא מבלא להשומר שבשומו פועלים ואילך ע"כ. והקשה הוא ז"ל על פי' הרמב"ם ז"ל שכתב קושיות ולבסוף הכריח דודאי לענין שכחה מתניין שבשה מלקולרה ומני לה הכא משום דבמוספתא שמיו מ"ר עקיבא בעלי בחים נהגו בה עין טובה ולעניים נותנין אותה ובעדיות שמיו דר' ישמעאל אומרה להך מתני' בכרס ניבנה ופליג אדר' עקיבא דאע"ג דאשכחן שבשה בממובר הך נלולת כר' יוחנן דאמר בירושלמי דקמה משיבה וקמה מגלת אותה ור' עקיבא מטעם שבשה והפקר הוא דפליג ומדמי לה לריעת דתנן כל הנוגע בארן וכו' מטעם הפקר וקשבר להקלו עליהם לכיון דשבשה דומיא דלקלרה עניים ונהגו בה עין יפה בעלי בחים ופטורה מן המעשר ומשמעין ר' ישמעאל דאיהי פטורה מן המעשרות ולא מייפין כאן לעניים הכא ובבלא כי הוי נקלרת עם הקמה ולא דיינין בה דינא דריעת לבעמת לריעת משום קנסא דבית דין הוא אבל הכא לליכא קנסא דב"ד בבל הוא ואע"ג דשבשה ואמנה להם בעין יפה ומש"ה אני לה הכא והכין אמיו מ"ר עקיבא בעלי בחים נהגו בה עין טובה ולעניים נותנין אותה ובעדיות שמיו דר' ישמעאל אומרה להך מתני' בכרס ניבנה ופליג אדר' עקיבא דאע"ג דאשכחן שבשה בממובר הך נלולת כר' יוחנן דאמר בירושלמי דקמה משיבה וקמה מגלת אותה ור' עקיבא מטעם שבשה והפקר הוא דפליג ומדמי לה לריעת דתנן כל הנוגע בארן וכו' מטעם הפקר וקשבר להקלו עליהם לכיון דשבשה דומיא דלקלרה עניים ונהגו בה עין יפה בעלי בחים ופטורה מן המעשר ומשמעין ר' ישמעאל דאיהי פטורה מן המעשרות ולא מייפין כאן לעניים הכא ובבלא כי הוי נקלרת עם הקמה ולא דיינין בה דינא דריעת לבעמת לריעת משום קנסא דבית דין הוא אבל הכא לליכא קנסא דב"ד בבל הוא ואע"ג דשבשה ואמנה להם בעין יפה ומש"ה אני לה הכא והכין

ציונים

ב שבלת שבקציר. עדיות פ"ב מ"ד. מיי' שם הל"ג. **שבלת של לקט.** מיי' שם הל"י.

שינויי נוסחאות

בכדי בד"ל כדי וכ"ה בד"ס ובב"מ שם. **ב אם נקצרה** בד"ל אם נקצרת וב"ל ג' הנקצרת וב"ג אם.

תוספות חדשים

פ"ה א [תוי"ט ד"ה] **ונותן לעניים כו' ופטור מן המעשרות כו'.** לא ידעתי מה בין זה לשבולת של לקט שמערבה בגדים למען מ"ב מעשר שבולת ג' ומוען לו דבש הכא נמערב הלקט בעומרים וע"ע:

תום' רעק"א

[אות מז] בתוי"ט ד"ה **הרי הוא. פטורים מן המעשרות.** ואף דהפקר לעניים חייב במעשרות כדאיתא בפרקין דלעיל מ"ט היינו התם לא חלה כלל ההפקר ואם העני נטלו צריך להחזיר דהפקר לעניים לחוד לא מהני אף לעניים וממילא חייב במעשר דלא אמעט מקרא דובא הלוי. וכמש"ל בפ"א מ"ו בשם הר"ש משא"כ הכא דע"י הפקר ב"ד נתקיים ההפקר לעניים. ואם זוכים בו העניים הוא שלהם דהב"ד נתנו להם מקרי יש ללוי

חלק עמך ודו"ק.

ב [אות מח] **של בעה"ב.** בירושל' שני שבלים והפנימית נקצרת עם הקמה ואין החיצונה יכולה להקצר עם הקמה הפנימית נצלת ומצלת.

תוספות אנשי שם

בתו"ח ד"ה בתוי"ט ד"ה **ונותן כו' לא ידעתי כו'.** וע"ל דבמתם שם רולה למקן מלומו גדים עלמו כמו במ"ב בולמי לריך למקן הכל רק בשם רולה למקן הגדים ממק"ו בזה כ' המי"ט שמ"ל למקן שיעור הנפילה של הלקט דספק לקט פטור ממעשר (מ"ח). תוי"ט ד"ה **בכדי נפילה כו' אבל בהדיא איתא כו'** וכמ' לח"מ מי' לכוונת הר"מ לפרש דבהא פליגי מ"ק ורבב"ג דמ"ק ס"ל לחומדין הבדה כמה היא רגילה לעשות מבומה ולפי לומו מיעור נותן לקט מכל כור ד"ק. ורבב"ג ס"ל מאחר שאינו ידוע כמה עשתה

תפארת ישראל

ג. ומתפזרו ג"כ שבלים ע"ג לקט: **ד.** ונראה לי פשוט דעכ"פ לריך לנהוג בה כמשנה ג' לעשר מה שנותן להעניים כמבואר שם (ב): **ה.** כלומר כגר קנוב הדבר תלך מ"ה מהקיר: **ו.** שנשכח לקנרה: **ז.** שיוכל לקמלה בידו עם הקמה לקנרן: **ב ו ע ז**

(ב) ותמוהין דברי רתוי"ט ד"ה ונותן לעניים שכ' שפטור מלעשר (ועי' מלה פ"ג מ"ט). [**אב**"י ול"מ נ"ל לתרץ דברי רתוי"ט דשאני במ"ב דשם יודע שיעור חלק הלקט משעת שניכה שהיא שבולת אחת. אלא שלא ידע אימתי השבולת. להכי לריך לעשר. משא"כ כאן דע"י שפזר הרוח. ס"י שיעור הלקט. ולריך הוא לאמוד ומצא להפרשת הלקט הזה אינו תלוי משעולת הנשיכה בשעת קצירה. אלא בדידיה. וזהו אמר רחמנא תעזוב הגר לפניהם משלך כלעיל פפ"ג וכן משמע

משנה ראשונה

ונותן לעניים. מן הטוגעות בארן נותן כמו בניפת דה"נ הלקט מלמטה כמ"ש הר"ב שפזרה את העומרים ע"ג הלקט אלא כיון שאין יודע כמה היו לריך אומד. והלכך פטור ממעשר מה שנותן לעניים דשמא כולו לקט הוא ופטור כדאמרי' לעיל פפק לקט לקט. ולא דמי לשבולת של לקט שנמערבה מעשר ונותן כללקמן מ"ב דהתם טעמא דשבה. העניים נקרמים מוציאים והמע"ה ולא כל השנים שוות ופ"ל ליתן אלא ממה שזרע דומיא מכדי זריעה לא עבדה ומה היא שדה שזורעין בה כור ורגילה להוליא ז' כורין לת"ק ונותן ז"פ לת"ק ורבב"ג אינו נותן רק ד"ק דשמא לא עשתה רק כדי נפילה. ובב"מ ל"ג ובמה כדי נפילה אלא ה"ג ובמה ד' קנין לכור. ולכ"ע פריך כמה שיעור הלקט. ע"כ. ול"ע דת"ק נמי דבעי התם לכור זרע או לכור מבומה הוא לפרש דעת ר"י דתמר ד"ק לכור אם פוסק כתם"ק או כרשב"ג ומסיק דלכור זרע וכרשב"ג. ופ"ל למה כ' הר"מ בפי' ואין הלכה כרשב"ג. ב במשנה **וראשה מגיע כו'** פי' אע"פ שראשה מגיע לקמה מ"מ בעינן נקלרת עם הקמה (רמ"ז). ול"ל דג' הנקלרת נראה שמזמנן להר"מ בפי'. דז"ל אמר אפם הגיע לקמה העומדת יהיה דינה כדין הקמה והיא של בעה"ב ואם לא יגיע ראשה לקמה עומדת היא כמו לקט. ע"כ. וק' דמתני' לא משי ליה שיגיע לקמה אלא בעי שתהא ג"כ נקלרת עמה. אלא ל"ל שהוא ז"ל גרס הנקלרת ומדלא קתני לראשה מגיע לקמה שמזה היא נקלרת עמה (ש"ל).